

Sygn. akt V CSK 559/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Maria Szulc

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa C. P. i R. P.

przeciwko A. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 3 czerwca 2015 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 kwietnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie C. P. i R. P. żądali zasądzenia od pozwanych K. P. i A. S. (dawniej P.) solidarnie 150 000 zł tytułem zwrotu pożyczki. Nakazem zapłaty z dnia 21 stycznia 2013 r. wydanym w postępowaniu upominawczym Sąd Okręgowy w K. uwzględnił powództwo. Sprzeciw od nakazu zapłaty wniosła tylko pozwana A. S. Po rozpoznaniu sprawy wskutek sprzeciwu Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 listopada 2013 r. zasądził od pozwanej A. S. na rzecz powodów kwotę 150 000 zł z odsetkami od dnia 1 listopada 2011 r., zastrzegając jej solidarną odpowiedzialność z K.P., który nakazu zapłaty nie zaskarżył.

Sąd ustalił, że w dniu 7 marca 2006 r. pozwani nabyli do majątku wspólnego objętego ustawową wspólnością małżeńską nieruchomości położoną w Ż., na której wzniesiony jest dom mieszkalny. Powodowie przekazali pozwany środki na pokrycie kosztów robót wykończeniowych domu w Ż. w wysokości łącznej około 150 000 zł. Strony poczyniły uzgodnienie, że do czasu ukończenia gimnazjum przez córkę pozwanych w domu w Ż. zamieszkają powodowie. Potem w domu mieli zamieszkać pozwani z córką, a powodowie mieli się z kolei przenieść do mieszkania w C., przy ul. Z. [...], należącego do pozwanych. Z powodu kłopotów finansowych pozwanych plany te nie zostały zrealizowane, gdyż zmuszeni byli oni sprzedać mieszkanie w C., a środki ze sprzedaży przeznaczyć na spłatę długów. W dniu 22 stycznia 2010 r. podpisane zostało pisemne oświadczenie, w którym pozwani pokwitowali odbiór 150 000 zł tytułem pożyczki od powodów na poczet prac wykończeniowych domu w Ż. W oświadczeniu pozwani zobowiązali się do przekazania powodom kwoty, jaką mieli uzyskać ze sprzedaży domu w Ż., pomniejszonej o wysokość rat kredytu na zakup domu uiszczonych przez pozwanych. Oświadczenie z dnia 22 stycznia 2010 r. podpisała powódka R. P. oraz pozwani. Nie podpisał go powód C. P. Sporządzono je celem zabezpieczenia interesów powodów.

Pismem z dnia 9 października 2011 r. powodowie wezwali pozwanych do zwrotu pożyczki do dnia 30 października 2011 r. Alternatywnie oferowali, że godzą

się na to, aby zamiast zwrotu pożyczki przeniesiono na nich własność mieszkania w C.

Powodowie mieszkają obecnie w domu w Ż. na podstawie ustnej umowy, nieodpłatnie. Uiszczają wszelkie opłaty związane z utrzymaniem domu oraz spłacają kredyt zaciągnięty na jego zakup i prace wykończeniowe. Małżeństwo pozwanych zostało rozwiązane przez rozwód w lutym 2013 r.

W ocenie Sądu pierwszej instancji między powodami i pozwanymi nie doszło do zawarcia umowy pożyczki, gdyż świadczenie powodów nie polegało na wydaniu pozwanym określonej kwoty pieniężnej, lecz finansowaniu prac budowlanych na nieruchomości pozwanych w Ż. Uzgodnienia stron polegały na tym, że pozwani mieli przenieść na powodów własność lokalu mieszkalnego w C. Powodowie, kierując się swoim poczuciem zobowiązania wobec pozwanych, poczynili nakłady inwestycyjne na nieruchomość pozwanych w Ż., choć nie byli w rzeczywistości do tego zobowiązani. Dokonali w ten sposób przysporzenia majątkowego na rzecz pozwanych. Świadczenia powodów w wysokości 150 000 zł były czynione – jak to wynika z oświadczenia z dnia 22 stycznia 2010 r. – z zastrzeżeniem zwrotu, skoro strony określiły tę kwotę mianem „pożyczki”. Były to świadczenia nienależne i jako takie - w myśl art. 410 § 2 k.c. i art. 411 k.c. – podlegają zwrotowi. Zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia są bezterminowe, a więc – skoro powodowie zażądali zwrotu należnej im kwoty do dnia 30 października 2011 r. – to z tym dniem ich roszczenie stało się wymagalne. Odsetki należały się od dnia 1 listopada 2011 r. Z tych względów Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo i zasądził 150 000 zł od pozwanej na rzecz powodów z odsetkami od dnia 1 listopada 2011 r.

Pozwana A. S. wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 19 listopada 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił tę apelację wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2014 r.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, dokonana przez Sąd pierwszej instancji ocena żądania powodów na podstawie przepisów o zwrocie bezpodstawnego wzbogacenia była błędna. Sąd Apelacyjny przyjął, że strony zawarły - w ramach przysługującej im z mocy art. 353¹ k.c. swobody umów - ustną umowę nienazwaną, w której pozwani zobowiązali się przenieść na powodów prawo własności

mieszkania w C., a powodowie z kolei zobowiązali się dokonywać inwestycji w nieruchomości pozwanych w Ż. Oświadczenie z dnia 22 stycznia 2010 r. nie kreowało między stronami nowego stosunku prawnego, lecz stanowiło uznanie przez pozwanych długu wobec powodów oraz sprecyzowanie jego wysokości w kwocie odpowiadającej wartości nakładów na nieruchomości w Ż. Brak podpisu powoda C. P. pod tym oświadczeniem wyklucza możliwość przyjęcia, że strony dokonały zgodnej modyfikacji łączącego ich stosunku zobowiązaniowego. Zawarte w oświadczeniu z dnia 22 stycznia 2010 r. stwierdzenie o rozliczeniu kwoty 150 000 zł po sprzedaży domu w Ż. nie może więc być uznane za umowne określenie terminu spełnienia świadczenia.

Pozwana A. S. zaskarżyła w całości wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 17 kwietnia 2014 r. W skardze kasacyjnej zarzuciła w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) naruszenie art. 158 zd. 1 i art. 73 § 2 zd. oraz art. 890 § 1 i art. 73 § 2 zd. 1 k.c., a na wypadek uznania tych zarzutów za bezzasadne - art. 60, art. 65 § 2 i art. 353¹, art. 455 w zw. z art. 65 § 2 i art. 60, art. 56, art. 77 § 1 k.c., art. 36 § 2 k.r.o., art. 888 § 1 i art. 506 § 1 k.c. Natomiast w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzuciła naruszenie art. 233 § 1 i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wniosła o zamianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego z dnia 19 listopada 2013 r. i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości w stosunku do pozwanej ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podnosząc zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. pozwana wskazuje, że Sąd Apelacyjny przeprowadził ocenę materiału dowodowego z pominięciem czynnika logicznego i wbrew zasadom doświadczenia życiowego, wskutek czego ustalił, że pozwani złożyli 22 stycznia 2010 r. oświadczenie o uznaniu długu. Tak określony zarzut dotyczy oceny dowodów dokonanej przez Sąd drugiej instancji i jako taki jest niedopuszczalny (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. pozwana dopatruje się w tym, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku pominięte zostały rozważania co

do konstrukcji przyjętej przez Sąd drugiej instancji dla wyjaśnienia, jak zobowiązanie do przeniesienia własności nieruchomości na rzecz powodów uległo przekształceniu w obowiązek spełnienia na ich rzecz świadczenia pieniężnego. Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku pozwala wprost stwierdzić, że Sąd drugiej instancji przyjął, iż w oświadczeniu z dnia 22 stycznia 2010 r. doszło do uznania długu przez pozwanych oraz sprecyzowania jego wysokości. Założenie to, pomijając jego trafność, stanowi wyjaśnienie, dlaczego Sąd drugiej instancji uznał, że na pozwanych ciąży obowiązek zapłaty kwoty 150 000 zł, a nie obowiązek przeniesienia na powodów własności mieszkania w C. Oznacza to, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. jest bezzasadny.

Pozwana podniosła, że Sąd drugiej instancji naruszył art. 158 zd. 1 i art. 73 § 2 zd. 1 k.c. pomijając wymaganie zawarcia umowy zobowiązującej do przeniesienia własności nieruchomości w formie aktu notarialnego i przyjmując, że pozwani mogli zobowiązać się w formie ustnej do przeniesienia własności mieszkania w C. na powodów. Stosownie do art. 158 zd. 1 k.c., umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. W razie, gdy wymaganie to nie zostanie dochowane, umowa taka jest nieważna, co wynika z art. 73 § 2 zd. 1 k.c. (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2011 r., II CSK 77/11, nie publ.) i co uszło uwadze Sądu Apelacyjnego. Zarzut naruszenia art. 158 zd. 1 i art. 73 § 2 zd. 1 k.c. jest więc uzasadniony.

Ustalenie, że trafny jest zarzut naruszenia art. 158 zd. 1 i art. 73 § 2 zd. 1 k.c., powoduje, że bezprzedmiotowe jest rozpatrywanie pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego powołanych w skardze kasacyjnej. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny powinien ocenić zasadność żądania powodów przy założeniu nieważności pierwotnie łączącej strony ustnej umowy, przewidującej, że świadczenie powodów w postaci finansowania nakładów na nieruchomość pozwanych w Ż. spełniane było w zamian za zobowiązanie pozwanych do przeniesienia na powodów własności mieszkania w C. Z tej perspektywy oceniać też należy ewentualne skutki prawne oświadczenia z dnia 22 stycznia 2010 r.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji.